UNIVERSAL LIBRARY
OU_204774
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No T 81.6 P82M   Accession No GT 166

Author పూండ్ల ప్రజ్ఞాచారి

Title మేఘదూతము

This book should be returned on or before the date last marked below

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

ద్విపద

మేఘదూతము.

ఇయ్యది

గుంటూరు, టౌన్ హైస్కూలునందు సంస్కృతోపాధ్యాయులును

ఆంధ్రకాదంబర్యాది గ్రంథకర్తలు నగు

శ్రీ పళ్ళె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులచే

వ్రాయఁబడి

గర్తపురాగ్రహారవాస్తవ్యులును

మధ్వశాస్త్రసంపన్నులు నగు

తాటికోల శేషగిర్యాచార్యులవారికిఁ

కృతియొసంగఁబడి,

తద్ద్రవ్యసాహాయ్యమున

గుంటూరు, చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1931

కాపీరైటు] [వెల 0-8-0

ఠిక

కవికులగురుండగు శ్రీ కాళిదాసమహాకవి నెఱుంగనివా రరుదు. ఇమ్మహామహుండు తన సరసకవితాధారలచే సహృదయహృదయంబుల నాకర్షించెను. ఈ సుకవి రచనాశైలిలో నీరసశబ్దతుషంబులు నిలువవు. కావుననే, "పురా కవీనాం గణనాప్రసంగే కనిష్ఠికాధిష్ఠిత కాళిదాసా
అద్యాపి తత్తుల్యకవే రభావా దనామికా సార్థవతీ బభూవ"
అని కవిగణనలో నగ్రగణ్యుఁ డాయెను. ఈ కవీంద్రుని కావ్యంబు లన్నియు రసభూయిష్ఠంబులు. తత్రాపి 'మేఘదూత' మీ మహాకవి ప్రతిభాచాతుర్యమును, రచనాచమత్కారమును, లోకజ్ఞత్వమును, రసపరిపాకమును వేనోళ్ళఁ జాటుచు ధ్వనిప్రధానమై గీర్వాణవాఙ్మయమున నొక వన్నె దెచ్చుచున్నది

రాజరాజానుచరుం డగు నొక యక్షుండు స్వాధికారప్రమత్తుఁడై యొకయేఁడు ప్రియురాలి నెడఁబాయుమని స్వామిచే శప్తుఁడై స్వమహిమలఁ గోల్పోయి రామగిర్యాశ్రమంబుల నివసించుచు నలకాపురిలో నున్న ప్రియురాలికి మేఘునిచే సందేశమంపుట యిందలి యితివృత్తము. ఈకథనే ప్రతిపదశృంగారకంపముగా 122 శ్లోకములతో నీకవి పూర్తిగావించెను.

ఈ కావ్యరత్నంబునకు దాదాపిరువదివ్యాఖ్యానంబులును, అసంఖ్యాకంబులగు హంససందేశాద్యనుకరణంబులును గానవచ్చుటంజేసి యేతత్ప్రశస్తి యెంతెంత ధ్రువపడుచున్నది. రసఖండ మగు నీ కావ్యం బే నాంధ్రీకరించుటకు హేతువును కృతిప్రశంసలోఁ దెలిపియున్నాను. భావపూర్ణంబులగు నిందలి శ్లోకంబుల ననువదింప వ్యాససమాసానుకూలంబులుగా నుండునని ద్విపదవృత్తముఁ జేకొంటిని. మేఘదూత మంతయు మందాక్రాంతలోనే యుండుటచే ననువాదంబుగూడ నొకేవృత్తములో నుండుట సమంజసమని నాయాశయము. ఒక్కొక్కశ్లోకము నాల్గుద్విపదలలో నిముడునట్లు చాలవఱకు వ్రాసితిని. కొన్నింటిని యథానుకూలంబుగ వ్రాసియున్నాను. అనువాదములోఁ జాలవఱకు మల్లినాథసూరివ్యాఖ్యనే యనుసరించినను, ఒక్కొకచో విద్యుల్లతనుగూడ ననుసరింపక పోలేదు. గుణాగుణంబులఁ బండితులే నిర్ణయింపఁ బ్రార్థితులు.

ఇట్లు విద్వద్విధేయుఁడు,
గ్రంథకర్త.

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

కృతి ప్రశంస

శ్రీ వెలయ నేమహాత్ముని
భావించెడివారి కఖిలభద్రములు కళా
ప్రావీణ్యము లొందవెడు నా
దేవు హయగ్రీవు నే మదిఁ బ్రార్థింతుఁ.

వ॥ అని యిష్టదేవతా ప్రార్థనంబు సలిపి యేతద్గ్రంథ ప్రకాశనంబునకుం గల సందర్భాదుల నొక్కింత వాక్రుత్తు.

సీ॥ మానూరువారిసంస్థానవర్తి నృసింహ
తజ్జ్ఞుఁ డెవ్వానిముత్తాతతండ్రి
హనుమత్ప్రతిష్ఠ చేసినయణ్ణయార్యు లం
తర్వాణు లెవనిముత్తాతగారు
వేంకటేశాచార్యవిబుధుండు న్యాయస
భాధర్మవక్త యెవ్వానితాత
వేంకటరమణనామాంకుండు సుబ్బమా
వరుఁడు దైవజ్ఞుఁ డెవ్వానితండ్రి

గీ॥ జ్యోతిషజ్ఞాత్రి శ్రీనివాసబుధపుత్రి
లక్ష్మినరసాంబ యెవనియిల్లా లటంచు

తాటికోలాన్వయాంభోధిధవళకరుఁడు
శేషగిర్యభిధుండు కౌశికకులుండు.

మ॥ నను రప్పించి స్వగేహసీమకు మహా
నందంబుతో నొక్కనాఁ
డని ని "శ్లోయసఘా! భవద్విరచితం
బౌ రామకళ్యాణముల్
గనుఁగొంటిన్, దిలకించితిన్ మఱియు మీ
కాదంబరీ కావ్యముల్;
మన ముప్పొంగ భవత్కవిత్వము సుధా
మాధుర్యధుర్యం బహో!

గీ॥ ఎన్నినాళ్లుగనో నాకు నెసఁగు సప్త
సంతతు లొనర్పవలెనని స్వాంతమందుఁ
గాని నేఁటికి హరిగురుకరుణవలనఁ
జాలవఱ కవి నెఱవేర్పఁ జాలినాఁడ.

సీ॥ నాగులవరము పాంతమున సకూహంబు
చించావనంబు వేయించినాఁడ
గుంటూరులోన మాయింటిప్రక్కనె యాంజ
నేయు నాలయమందు నిలిపినాఁడ
పొరుగూరిమాధ్వ లేఁగురు నిత్యమును భుజిం
పఁగ నన్నసత్రి యేర్పఱచినాఁడ

ఉత్తమకార్యోపయుక్తంబుగాఁ గొంత
ధనము నిక్షేపింపఁ దలఁచినాఁడ

గీ॥ మఱి తటాకప్రతిష్ఠకు మార్గ మొకటి
యారయుచునున్నవాఁడఁ జేకూరవచ్చు
జతపడఁగలే దదేమొకో కృతియె యెన్న
దినములో యయ్యె నేఁ బ్రియతించుచుంటి.

ఉ॥ క్షితి నారామతటాకముఖ్యము మహా
శ్రేయఃపదంబే, ప్రతి
ష్ఠిత మొం దందునెయుండి గాంచుఁ దగువా
సిన్, నించు సత్కీర్తులన్,
గృతి నల్లైవపులఁ బ్రాఁకి కూర్చు స్థిరస
త్కీర్తిన్ గడున్; సప్తసం
తతిలోనన్ గృతిఁ బోలఁజాల వెదియున్
దత్తద్విశేషంబులన్.

క॥ కావున నొకకృతి సద్రస
భావాలంకారపటిమ భాసిలుదానిన్
గోవిదనుతిఁ గనుదానిన్
దావకసాహాయ్యమునఁ గాంచఁదలఁచితి ననఘా !

మ॥ దయచేయింపఁగఁజెల్లు నాకుఁ గృతినా
థత్వంబు వేవేగఁ గొం
చియమే తావకశక్తి! ధీనిధివి కా
శీకృష్ణవిద్వన్మణి
ప్రియశిష్యుండవు సంస్కృతాంధ్రకవితా
విజ్ఞాతవున్ నాగరా
జ్ఞాయపారీణుఁడ వెంతయున్ దగుదుపో
నాకోర్కి యీడేర్పఁగన్॥

క॥ ఆలస్యంబున కోరువఁ
జాలన్ మీ రెదియొ వ్రాసి సమకూర్ప నగున్
గాలంబు, మీకృతుల నను
కూలం బగుదాని నొకటి కూర్పుఁడు నాకున్.

ఆ॥ వె॥ ఎందు మీరు మేఘసందేశకావ్యంబు
ద్విపదఁగూర్చినట్లు తెలుఁగులోన
దాని నిడుఁడు కాళిదాసీయకృతి కను
వాద మగుట మిగుల మోద మొసఁగు."

క॥ అని మృదుమధురోక్తులచే
ననుడున్ మాకెల్లఁ బెద్దయనియున్ బంధుం
డనియు నిది సుసంకల్పం
బనియున్ మదిలోన నెంచి యంటిని ఎదపన్.

ఉ॥ దక్షత యేమి చూచి కవి
తల్లజుఁడో మన కాళిదాసుఁ బ్రి
త్యక్షరలక్ష చే మును మ
హోత్తముఁడు భోజుఁడు సత్కరించెనో
యక్షరశూన్యుఁ డై తెలియఁగ
నజ్ఞుఁడు; తత్కృత మేఘదూతమం
దక్షరకోటి యిచ్చినను
నమ్మహనీయుఋణంబు దీఱునే?

క॥ రసఖండమైనదీనిన్
బోసఁగ సరసరీతి మార్పఁబోలునె విద్యా
పరిసరణశూన్యుఁడ నగు నా
కసలే నీరసములంటు యనువాదంబుల్.

ఉ॥ ఒక్కొక చోట నొక్కొకటి
యొక్కొక వ్యాఖ్యను గానవచ్చెడిం
బెక్కు మెఱుంగు, లన్నియును
బీర్వడ నీ కనువాదమందునన్
గురిక్కఁగ నేరిశక్య; మిది
గో యదిలే దిది లే దటందు రీ
వెక్కిరిపించు నయ్యల వి
వేకము తామటు వ్రాసినపుగా!

సీ॥ 'ఎంత వారికినైనఁ గాంతానుషంగంబు
కడుముప్పునకె మూలకారణంబు
దానఁ బ్రమాదంబు తప్ప దెంతటిమహా
ఘనునకైన నిజాధికారమందు
అద్దాన యజమానునధికాగ్రహమునకు
గుఱియై మహత్త్వంబుఁ గోలుపోవు
దానిచే నధికసంతాపసంతప్తుఁడై
యష్టకష్టంబుల ననుభవించు
గీ॥ జనుఁ' డనెడునీతి నిందు యక్షకథవలన
నవిదితామరభాషులౌ యాంధ్రజనము
లెఱిఁగినన్ జాలు; బహుచర్చ లేల ? యదియ
యస్మదనువాదమునకు మహాఫలంబు ॥

గీ॥ అర్థదార్ఢ్యంబునకు బాల్యమందు వ్రాసి
నట్టియిక్కృతి మీకోర్కి నలరఁజేయఁ
గలిగనే నింతకుఁ మేలుగలదె ? దీని
నిత్తు మీ కంకితం బని యియ్యకొంటి॥

క॥ ఆర్యునకు శేషగిర్యా
చార్యునకున్ సంస్కృతాంధ్రసమరసునకు స
త్కార్యునకుఁ 'దాటికొల' కుల
ధుర్యున కంకితముచేయుదున్ మఱి దీనిన్॥

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

ద్విపద

మేఘదూతము

ప్రథమాశ్వాసము

అనవధానుండై నిజాధికారమున
ధనపతికినుకకుఁ దానకం బగుచు
ఏఁడాది ప్రియురాలి నెడఁబాయు మనుచు
వాఁడియౌ శాపంబు వడసి యద్దానఁ
దనదుసామర్థ్య మంతయుఁ గోలుపోయి
వనట యక్షుఁ డొకండు వాసంబుఁ జేసె
భూతనయాస్నానపుణ్యోదకముల
శీతలచ్ఛాయ నిచ్చెడు చెట్లగములఁ
గొమరారు తచ్చిత్రకూటాశ్రమములఁ
గమనీయవాసయోగ్యప్రదేశముల.

కాంతావియోగియౌ కామి యక్షుండు
చింతచేఁ జిక్కి ముంజేతికంకణము
భ్రష్టమౌటయుఁగూడఁ బరికింపకుండ
అష్టమాసము లెటో యాయదిఁ గడపి
సుదినమౌ నాషాఢశుక్లపక్షమున

మొదటివాసరమందు మునువు దీపింప
వప్రకేళీకళావైభవమందు
క్షిప్రగతిం బొల్చుసింధురం బట్లు
దర్శనీయుం బౌచుఁ దనరుమేఘుంబు
దర్శించెఁ దద్భూధ్రతటభూమియందు.

కౌతుకసంధానకారణంబైన
యాతోయదంబున కభిముఖుం డగుచు
నిలిచి యెట్లో కంట నీరు వచ్చినను
వెలికిఁ గన్పడనీక విలపింపఁదొడఁగ
వారిదాగమ మెట్టివారల కేని
మాఱుగఁ జేయును మానసం బన్న
అరయఁ గంఠాశ్లేషణాగ్రహురాలైన
తరుణి దూరంబైనతఱిఁ జెప్పవలెనె ?

శ్రావణమాసంబు సన్నిధియగుడు
జీవితేశ్వరిని సజీవఁగాఁ జేయ
క్షేమంపువార్తను జీమూతువలనఁ
గోమలికిఁ బంపఁగోరి యాతండు
నెత్తావు లెల్లెడ నిచ్చలుఁ జల్లు
క్రొత్తగాఁ బొడమిన కొండమల్లియల
మోదంబుతో నర్ఘ్యమును గూర్చి ముందు
సాదరంబుగ నిట్లు స్వాగత మొసఁగె.

'జ్వలనంబు, వాయువు, జలము, ధూమంబుఁ
గలసి యేర్పడినమేఘం బది యేడ ?
బలవదింద్రియులైన ప్రాణులు చేయఁ
గలిగిన సందేశకార్యంబు లేడ ?'
అని యిట్లు తలపోయ కాయక్షుఁ డడిగె
ఘను వినయంబుతోఁ, - గామార్తు లెపుడు
చేతనాచేతనాశేషంబులందు
తప్మౌతలిఙ దీనులు సహజంబుగానె.

పుష్కరావర్తకంబులవంశమందు
నిష్కల్మషుండవు నీవు పుట్టితివి
కరుణాపరుండవు కామరూపుఁడవు
పురుహూతునకు ముఖ్యపురుషుండ వీవు
నీ విశేషం బెన్న నే నెంతవాఁడ
జీవించు నీకూర్మిచేత లోకములు
అందుచే నీకు నే నర్థి నైనాఁడ
మందయానను బాసి మసలుచున్నాఁడ,-
అధముని విషయకం బగువేఁడికోలు
అధిగత ఫలమయ్యు నానంద మిడదు
అధిగుణువిషయకం బగువేఁడికోలు
అధికతయే కూర్చు నప్రాప్తమయ్యు.

ధరణిఁ బయోద ! సంతప్తుల కెల్ల
శరణంబ వీవకా చర్చించి చూడ

రాజరాజరుషావిరహితుండనైన
నాజాడఁ దెలిపి నానాతి రక్షింపు

శివశిరశ్చంద్రికాక్షీణానులేప
ధవళితహర్మ్యమై తళ్కొత్తుదాని
ధననాథులకు నెల్లఁ దానకం బగుచుఁ
దనరారు నలకాఖ్యఁ దరలంగవలయు.

కంటిపైఁ బడునలకల నెత్తిపట్టి
మింటఁబోయెడునిన్ను మించి చూచెదరు
తమజీవితేశ్వరుల్ తరలి యేతెంచు
సమయమంచును బాటసారిపూఁబోండ్లు
నీ వేగుదెంచిన నిశ్చలుం డగుచు
నేవాఁడు ప్రియురాలి నెడఁబాసియుండు?
దీనుఁ డిట్టిఁడు పరాధీనవర్తనుఁడు
కానంగరాఁ డెందుఁ గలికాని కైన.

మెలమెల్లఁగా నీవె మేని కిష్టముగ
మలయుచున్నవి మందమందానిలములు
వామెత్తి యల్లవే వానకోయిలలు
కూయుచున్నవి కలకూజితంబులను
బారుదీరిచి నభోభాగంబునందుఁ
జేరిమి రతికాంక్షఁ బెంటికొక్కెరలు
కనుల కింపుగ సొంపుగా నున్ననిన్ను
వెనువెంట నంటి సేవింపఁగాఁ గలవు.

గడియకు గడియకు గతవాసరముల
మడఁచి వ్రేళ్ళను బలుమార్లు లెక్కించి
ప్రాణంబు లెటో బిగఁ బట్టి నెమ్మనఁ
ద్రాణలేకయె నాదు దర్శనంబునకు
వాఁచి శాపాంతమా వాసరంబునకు
వేచియున్నట్టి యావిహ్వలగాత్రిఁ
బ్రవిమలచరిత నీభ్రాతృనర్ధాంగి
నవిహతగమనుఁడవై చూడఁగలవు
ప్రణయి సద్యఃపాతి ప్రసవోపమంబు
గణుతింపఁగా సుమగంధుల మనము
జలదమా! తఱచు నాశాబంధనంబు
విలయంబుఁ గొననీదు విప్రయోగమున.

ఉర్విని గావించి యుచ్ఛిలీంధ్రనుగ
సర్వసస్యసమృద్ధిశాలిని సలుపు
వీనులవిందు నీవిరుత మాలించి
మానసకాసారమార్గంబుఁ బట్టి
దారిబత్తెమునకై తామరతూండ్లఁ
గోరినన్నింటిఁ జేకొని మింట నీకు
సాయమై కైలాసశైలంబుదనుక
రాయంచగములును రాఁగల విపుడు.

వాసి నేటేటను వానకాలమున
నీ సమావేశంబు నెగడుట కతనఁ

జరవియోగంబుచేఁ జెలఁగుబాష్పంబు
వరల నీసౌహార్దవ్యక్తిని జాటు
ఘనుఁ డున్నతుండును గౌరవార్హుండు
కొనియాడఁ దగినమేల్గొనములవాఁడు
శ్రీరామపాదాబ్జచిహ్నితానేక
చారుసన్మేఖలాజాలంబువాఁడు
మిత్రుఁ డితఁడు ప్రేమమీఱఁ బూజించి
చిత్రకూటముకడ సెలవుఁ గైకొమ్ము.

సావధానంబుగా జలద! యాలింపు
తావకమార్గ మిత్తఱిఁ జెప్పువాఁడ
విందువు వీనులవిందు సేయంగ
సందేశ మామీఁద సంగ్రహించెదను
ఖిన్నుఁడవై దారి గిరికూటములను
మన్నన నివసించి మఱి సాఁగఁగలవు
క్షీణబలుండవై చిక్కి నిమ్నగలఁ
ద్రాణగల్గఁగ నీరు ద్రావి పోఁగలవు.

'హరియించుచున్నదా యద్రిశృంగంబు
సరభసంబున నేఁడు జంఘానిలంబు?'
అని తలల్ పైకెత్తి యతిసంభ్రమమునఁ
గన ముగ్ధలౌ సిద్ధకామినీమణులు
అలవోక దిఙ్నాగహస్తావలేప
విలసనంబుల దారి విదళించుకొనుచు

నిచ్చలు సరససన్నిచుళమ్మై యొప్పు
నిచ్చోటనుండి నీ వెగురు మాకసము.

రతనాలకాంతులరాశి యో యనఁగ
క్షితి దర్శనీయమై చెలువు దీపింప
నింద్రధనుఃఖండ మిదె పుట్టనుండి
సాంద్రరోచులతోడ జన్మించుచుండె
నెమిలిపించెముతోడ నెగడు శ్రీకృష్ణ
కమనీయమూర్తితోఁ గలుగుసామ్యంబు
నీలమై యొప్పారు నీదు నెమ్మేను
దాలుచు నీయింద్రధనువుచే నేఁడు

కృషిఫలంబెల్ల నీకృపఁ గల్గునంచుఁ
దృషితలై నీపోవుదిశ నె గన్గొనుచు
భూరివికారంబుల పొలుపు లెట్టివియొ
భావింపరాని సౌభాగ్యదృష్టులను
జనపదంబులలోని జలజలోచనలు
అనురాగసహితలై యరయుచుండంగ
దున్నినతోడనే బొరలంగ గంధ
మున్నతభూముల నొగి నధిష్ఠించి
మఱికొంచె మటు పశ్చిమంబున కేగి
తిరిగియు నుత్తరదిక్కుకే చనుము.

జడివాన నొక్కచేజాడ వర్షించి
యడవిలోఁగార్చిచ్చు నడఁచిననిన్ను

నరయ మార్గాయాసు నామ్రకూటంబు
శిరసావహించుఁబో చెప్ప నేమిటికి
ఇక్కకై చెలిమికాఁ డేతెర నట్టి
మ్రుక్కడియును బరాఙ్ముఖుఁడు గాఁడన్న
ఉన్నతుం డెల్లర కుపయోగభూతుఁ
డన్న గేంద్రుని వేఱె యడుగంగవలెనె ?

నీ వటు స్నిగ్ధవేణీసవర్ణుఁడవు
సేవించియుండఁ దచ్ఛృంగ మానగము
పరిణతఫలభార భాసురారణ్య
<u>సరసరసాలసంఛాదితం బగుచు</u>
నడుమ నల్లైవ తెల్లనగఁ దక్కుచోట్లఁ
బుడమిచన్గుబ్బనాఁ బొలుపు చెన్నారి
సురమిథునంబుచేఁ జూడఁగాఁదగిన
సురుచిరలావణ్యశోభఁ గాంచెడిని.

వనచరకామినీవారోపభుక్త
ఘనకుంజపుంజంబు గలుగునక్కొండ
విశ్రమించి క్షణంబు వీడి భారంబు
నశ్రమంబున వేగ నచ్చోటు వాసి
మీఁదఁ బాషాణోన్నమితమైన వింధ్య
పాదంబునందునఁ బ్రవహించుదాని
శర్మదమై లోకసన్నుతిఁ గన్న
నర్మదానదిని గ్రన్ననఁ గాంచఁగలవు.

వాంతవర్షుండవై వడిఁ దిక్తవన్య
దంతిమదావాసితం బైనదాని
నేరేడుపొదలచే నీరయం బగుచుఁ
బాఱెడు తన్నదీపానీయ మాని
అధిగతబలుఁడవై యటుమీఁద వాయు
పథము నధిష్ఠించి పయనమై పొమ్ము
ముదిర ! యంతస్సారమూర్తివౌ నిన్నుఁ
గదలింపలే దెట్టిగాఢానిలంబుఁ
బరిపూర్ణుఁ డెన్నఁడు భంగంబుఁ జెందఁ
దురలఁ బొఱుచునుండు నుత్తవాఁ డెపుడు.

హరితధూమ్రిమఁ గాంచు నర్ధసంరూఢ
వరకేసరంబులు వరలు నీపంబుఁ
గనియు సంజాతాద్యకలికంబులైన
ఘనకందళుల మెక్కి కచ్ఛంబులందుఁ
గడు సురభిళమైన కానలలోని
పుడమిసౌగంధ్యపుంబొలుపు మూర్కొనుచు
సారంగములు నీవు చనినమార్గంపు
సూరెల నడుగకే సూచింపఁగలవు.

చాతురిఁ మింటనే జలముఁ జేకొనెడు
చాతకంబులను విస్మయమొప్పఁ గనుచు
నొక్కబారుగ మింట నున్నజక్కవల
నొక్కటి రెండంచు నొగి లెక్కయిడుచు

స్తనితంబులను నీవు సలుపునవ్వేళ
ననుకోకయే సిద్ధు లప్రార్థితముగ
సహచరీసోత్కంపసంభ్రమాలింగ
బహుమతుల్ వడసి సంభావింతుర్ నిన్ను.
నావార్త నెఱిఁగింప నానాతి కీవు
వేవేగ నలకకు వెడల నెంచినను
కొండమల్లియలతో ఘుమఘుమాయించు
కొండకొండను నీకుఁ గొంతసేపేని
జలద ! నీ వెంతటిజాగరివైనఁ
గలుగునంచుఁ దలంతుఁ గాలయాపనము
కేకలే స్వాగతోక్తిగ సబాష్పావ
లోకమా యాబర్హిలోకంబుచేతఁ
బ్రత్యుద్గతుండవై పైన నెట్లేని
నత్యంతజవముతో నరుగ యత్నింపు.
పువ్వుఁదోఁటలం దగ్రఫుల్లకేతకుల
ధవళితవృతులౌచుఁ దనరారునవియు
నిలయవాయసనీడ నిర్మితివ్యాప్తిఁ
జెలఁగునూరులరచ్చ చెట్లొప్పునవియు
విరియఁ గాచినపండ్ల విలసిల్లుజంబు
తరువనంబులచేతఁ దళ్కొత్తునవియు
రోయుచు నొకకొన్నిరోజులే యుండు
రాయంచగములచే రాజిల్లునవియు

నయి నీవు పోవ దశార్ణదేశములు
నయనంబులకు మహానందంబుఁ గూర్చు.

ఆదశార్ణంబుల కాభరణంబు
మేదిని విదిశ యన్ మేల్పురి కేగి
కాముకత్వమున కఖండమౌ ఫలము
శ్రీ మించ నచ్చోటఁ జెందఁగాఁగలవు
భ్రూవికారంబుతోఁ బోలుచు కెమ్మోవిఁ
ద్రావెడునటు తట స్తనిత మొప్పార
ఆత్రంబుతోడుత నానవౌ మధుర
వేత్రవతీనదీవిచలోర్మిజలము.

పఁడాది కొకసారి యేతెంచునట్టి
వాఁడ వౌనీసహావాసంబుకతన
విలసిల్లుక్రొవ్విరుల్ వెలయునీపములఁ
బులకరించినయట్లు పొలుపారుదానిఁ
బణ్యాంగనారతిపరిమళోద్గారి
గణ్యతమానేకకందరంబులను
నాగరికులజవ్వనపు మిక్కుటములు
బాగుగా జనులకుఁ బ్రకటించుదాని
నీచైర్గిరీంద్రంబు నీ వధిష్ఠింపు
ప్రాచీనఖేదంబుఁ బాయ నచ్చోట.

వననదీతీరోపవనసముద్భూత
ఘనయూధికాజాలకంబుల నచట

సిడిసెందనీక క్రొంజిన్కుబొట్టులను
దడుపుచుఁ దద్ధరాధరముపై నీవు
విరులను గోయునవ్వారిబోండ్లవదన
సరసిజాతములకు ఛాయ నిచ్చుచును
జెక్కుటద్దములపైఁ జెమటఁ బాపుటల
నొక్కింత వాడఁ గర్ణోత్పలశ్రేణి
నెడలుమా యటఁ గొంత విశ్రాంతిఁ జెంది
వడివడి నస్మదావాసవాటికకు.

వెలఁదికి నావార్త విన్నవింపంగ
నలక కేగెదునీకు నడ్డి చుట్టైనఁ
గాకు ముజ్జయినీప్రికామోరుసౌధ
లోకంబునకుఁ బ్రీతిలోముండ వెపుడు
తటిదుల్లసనభీతతరళితాపాంగ
చటులపౌరాంగనాజనలోచనముల
సాదరంబుగఁ గేళి సలుపకయున్న
నీదుజన్మము మేఘ! నిష్ఫలం బగును.

చలదూర్మిమాలికాశబ్దాయమాన
కలహంసమాల చక్కనిమేఖలముగ
గతిఁదొట్రిలుచు నింపుగాఁ బాఱుదాని
నతదర్శితావర్తనాభి యాదాని
నిర్వింధ్య నటఁగూడి నెయ్యంబు నెఱపి
సర్వవిధంబుల సరసుండ వగుము,-

విభ్రమించె సుమా విభులచెంగటల
సుభ్రువులకుఁ బ్రేమసూచివాక్యంబు.
ప్రాణేశు నిన్నొడఁబాయుటంజేసి
వేశిభూతసుసూక్ష్మవిమలాంబు వగుచు
తటతరుశాఖాపతజ్జీర్ణపర్ణ
పటలంబుచే మేనఁ బాండిమం బూని
సొగసుకాఁడా! నీదుసోయగం బెల్ల
జగతికి వేనోళ్ళఁ జాటుతత్తటిని
ఏయుపాయంబుచే నెడఁగాయుఁ గార్శ్య
మాయుపాయంబు నీ వరయంగవలయు.

చని యుదయనకథాచతురగ్రామవృద్ధ
జనులతోడియవంతిజనపదంబులకుఁ
బున్నెంబు స్వల్పమైపోవ ధారుణికిఁ
జన్నట్టియాస్వర్గిజనములచేతఁ
బరిశిష్టసుచరిత్రఫలలబ్ధ మగుచుఁ
గరము వెల్గెడుస్వర్గఖండమా యనఁగ
శ్రీవిశాలం బొచ్చుఁ జెన్నారునట్టి
యావిశాలాపురి కరుగు మాసైన.
మదముచే నవ్యక్తమధురంబు దాచుఁ
బొదలు బెగ్గురునుడుల్ పొదువుచేయుచును
లసదబ్జసంభవలాలితామోద
విసరముల్ ప్రొద్దున విస్తరించుచును

అంగానుకూలమై యంగనామణుల
కింగజాతశ్రమం బణఁచు నిచ్చోట
సప్రార్థనుం డైన స్వప్రియుం డట్లు
శిప్రాతరంగిణీ శీతవాతంబు.

విపణిమార్గములందు విలసిల్లునట్టి
యపరిమితాగ్ర్యనాయకరత్నములను
అమలంబు లైనముత్యాలపేరులను
సమతీతసంఖ్యలౌ శంఖశుక్తులను
ఘాసమంజులములౌ గరుడపచ్చలను
తోసంబు గూర్చువిద్రుమఖండములను
తిలకించి జలధులఁ దెలియుదు రచట
సలిలమాత్రావశేషములుగా జనులు.

'ఉదయనుఁడను నొక్కయుర్వీశుఁ డిందు
సుదతిఁ బ్రద్యోతనుసుతను హరించె,
అలఘుగుణుం డైనయారాజమణికిఁ
గల దిందె యొక్కబంగరుతాటితోఁట,
బలమునఁ గట్టుఁగంబముఁ బెల్లగించి
నలగిరి యిచటనే నాట్యమ్ము సలిపె'
అని యిట్లు వింతగా నాగంతుజనులఁ
దనుపుదు రచ్చోటఁ దత్కథావిదులు.

సవరైనయాకుపచ్చనిరంగు గలిగి
రవిహాయస్పర్థులై రాజిల్లుహరులు

చదలంటి పర్వతసమములై కరులు
మదము వర్షించు నీమాడ్కి సంతతము
రావణు నెదిరించి రణరంగమందుఁ
జేవ నిల్చినజగజ్జెట్టులు గానఁ
జంద్రహాసవ్రణోత్సారితాభరణ
సాంద్రరోచులు యోధసత్తము లచట.

జాలనిర్యత్కేశసంస్కారధూప
జాలంబులను నుపచయ మంది మిగుల
బందుగుం డను పేర్మి భవనబర్హిణము
లందిచ్చునృత్యోపహారంబుఁ గొనుచు
సుమసమూహాత్యంతసురభిళంబులును
రమణీమణిపాదరాగాంచితములు
ధనిగృహంబులనుండి తత్పురలక్ష్మిఁ
గనుఁగొంచుఁ బాయు మార్గశ్రమం బచట.

తమతేనిగళకాంతి తనరువాఁ డంచుఁ
బ్రమథు లాదరముతోఁ బరికించుచుండఁ
జను జగద్గురువైన చండీశుకతన
ఘనతఁ గాంచినమహాకాళతీర్థంబు;
తీర్థమన్నను బుణ్యతీర్థమేకాదు
సార్థకం బది భోగసంపత్తిఁ గూడ
జలకేళిరతసతీజనబహుస్నాన
లలితపరిమళలంపటంబులును

గంధిలసరజస్కకైరవాయాత
గంధవతీనదీగాఢానిలములఁ
గంపితోద్యానంబుఁ గలిగి భోగులకు
నింపు సొంపును నింపు నెంతయు మదికి.

ఘనుఁడ! ముందుగ మహాకాళు మేగినను
ఇనుఁడు గ్రుంకెడుదాఁక నచటి కేగకుము
హరునిసాయంసమయార్చనమందుఁ
బరులు కీర్తింపఁగాఁ బటహత్వమూని
గంభీరభవదీయగర్జితంబులకు
అంభోద! సాఫల్య మందఁగాఁ గలవు.
గణిక లప్పుడు పదక్రమములచేతఁ
గ్వణితకాంచీదామకంబులు గలిగి
మణిరుచాఖచితచామరదండములను
గణనాథు వీచుచోఁ గరములు బడలి
నఖపదంబులఁ బతనంబుచే మివుల
సుఖ మిచ్చుతొలివానచుక్కల నంది
కడుకూర్మి దీర్ఘభృంగశ్రేణులట్టి
కడగంటిచూపులఁ గాన్క లిచ్చెదరు.

నవజపాకుసుమంబునా నెఱ్ఱనైన
దివసాంతమందలిదీప్తిఁ జెన్నారి
మండలాకృతిఁ గప్పి మఱి యూఁగు బాహు
దండమహోద్దండతరుకాననంబు

భయము వోవుటఁ జేసి పార్వతి స్తిమిత
నయనయై కన మహానందంబుతోడ
నటనాఠి నేయాగ్రినాగాజినేచ్ఛ
నిటలాక్షునకుఁ బాపు నీ కగు శుభము.

కటికిచీఁకటిలోనఁ గాంతులఁ గవయ
నటఁ బోవుచుండెడునభిసారికలకు
నెటో దారి యనిభీతి యెనయ వెన్వెంటఁ
దటుకున మెఱసి యాదారిఁ జూపింపు
వరుసంబుఁ గురిపించి వణఁకింపఁబోకు
పరుసంబుగా నార్చి భయపెట్టఁబోకు
తాళఁజాలక వారు తలఁకి యేకీళ్ల
పాగాదుగో నీకుఁ బాపంబు వచ్చు.

చిరకాలమును మెఱసినదాన నీదు
మెఱపుటిల్లాలికి మెయి నొచ్చునేమొ
ఉండుమా యారేయి నొగిఁ బాపురాలు
పండినయొకగృహాపరిభాగమందు
మరల సూర్యుఁడు దృష్టిమార్గానఁ బడుడు
నరుగుమా యటనుండి యధ్వశేషంబు
తల మిత్రకార్యముల్ దాల్చినయట్టి
యలఘులు దారిలో నాలసించెదరె?
తఱి యదేకద నిజతరుణులపట్ల
మఱి తప్పొనర్చినమగవారి కెపుడు

మున్నాడి వారల మోములఁజూచి
కన్నీరు తొలఁగించి కలఁకఁ బాపంగ
ఆకారణంబుచే నరుగుమా వేగ
నాకమలాప్తున కడ్డ మయ్యెదవు
రేపాడివచ్చి కూరిమి హిమాశ్రువులఁ
బాపఁ బద్మినిముఖపద్మంబునుండి
కరములు చాఁచుచో ఘన! యడ్డదేనిఁ
జుఱచుఱ రవి నిన్నుఁ జూచుఁ గోపమున.

కలదు శైవాలిని గంభీర యనఁగ
జల మచ్ఛ మందు సజ్జనచిత్తమట్లు
ప్రాపించు నీ వెంతపాఱఁ జూచినను
నీపొందుఁ బ్రతిబింబనియతిచేనైన,
కనుక నాపై నీకుఁ గలగౌరవమునఁ
బను లాఁగునని నీవు పరుగిడ దేమొ
అన్నదీశఫరలోలావలోకములఁ
జిన్నపుచ్చెదుసుమీ చిక్కి నాతటిని.

తటకటీతటినుండి తలఁగిననీల
పటముచందంబునఁ బరఁగుతజ్జలము
కుసుమితవానీరకుటశాఖ సొమ్ము
లెసఁగుకైఁబోలె నొక్కించుకఁ దాల్చి
యదికూడఁ దొలఁగించి యానది పైన
ముదమున మదిలోన ముఱిసెదునీకు

వేగిరంబుగ నెంత వెడలనెంచినను
జాఁగె తప్పక యందు సంఘటిల్లెదును
అరుగుఁబో! జ్ఞాతరసాస్వాదుఁ డెవఁడు
జ్వరిగాక సతిశూన్యజఘనంబుఁ జూచి.

త్వద్వర్షణోచ్ఛ్వసితక్షితిగంధ
సద్వైభవంబుల సమకూర్చుకొనుచు
నాసికాపుటముల నాదంబు సెలఁగ
వాసనకై మదావళములు గ్రోల
ఫలియింపఁజేయుచుఁ బ్రాంతాటవులను
వెలయునుదుంబరోర్వీజాతములను
దేవగిరిఁ జేరఁ దివిరెదునీకుఁ
ద్రోవలో జలద! నీతోడ నేతెంచి
మెల్లఁగా వీచుచు మేని కిష్టముగఁ
జల్లతెమ్మెరలు నీశ్రమలఁ బాపెడిని.

అందమే కాలంబు నావాసమున్న
స్కందునిపుష్పమేఘంబవై నీవు
ఆకాశగంగాజలార్ద్రమై యొప్పు
నాకుసుమాసార మతనిపైఁ గురిసి
అభిషేకమొనరింపు మతిభక్తితోడ
నభయంబొసంగఁగా నమరసేనలకు
మును మహేశ్వరువీర్యమున నామహాత్ముఁ
డనలముఖంబున నావిర్భవించె;

కాదు సామాన్యనిగతిఁ జూడ నతని
నాదిత్యతలఁదన్ను నతఁడు తేజమున
శివశిరశ్చంద్రికాశ్లేషంబుచేత
ధవళితాపాంగమా తన్మయూరంబు
గిరిపుత్రితిధ్యానదీక్షితముతో నీదు
నుఱుముల నాడింపు ముత్సాహమొదవ,

తనరుచు జ్యోతిర్వితానంబుపగిదిఁ
దనకుఁ దా రాలిన దానిపించియము
నిలుపుఁ గుమారుపై నెనయున గౌరి
కలువఱేకులవుంచు కర్ణంబులందు-
ఈరీతి శరజన్ము హెచ్చినభక్తి
నారాధనముచేసి యూపైనఁ జనుము.

పడినచోఁ దంత్రులపై నీటిబొట్టు
చెడు వీణె లనుభీతి సిద్ధదంపతులు
దూరంబుగా నీదుత్రోవఁ ద్యజించి
భూరివేగమున నభోవీధి నేగ
గోమేధములు మఱి కోటానుకోట్లు
భూమిపైఁ గావించి పొగడితఁగన్న
రంతిదేవుం డనురాజేంద్రుకీర్తి
కాంతయే యీరూపుఁ గైకొన్న దనఁగఁ
దనరు చర్మణ్వతిఁ దనియించి నీదు
జననసాఫల్యంబు జలద! కావింపు.

అలశార్ఙ్గిమైచాయ నలరునీ వందు
జలమాన దిగుడు నోజలద! యావేళ
నతిదూర మగుటచే నల్పంబుభాతిఁ
దత మయ్యుఁ గనిపించుఁ దత్ప్రవాహంబు
గగనచారులు యక్షగంధర్వముఖులు
దిగిచి దృష్టులఁ జేర్చిఁ దిలకింపఁగలరు
మహి ధరించినస్థూలమహితేంద్రనీల
సహితమౌ ముత్యాలసరముచందమున.

శైవాలినిఁ దానిఁ జయ్యన దాఁటి
భ్రూవిలాసంబుల పొలుపు లెఱింగి
ఆతెప్ప లెత్తుట నంతటఁ గృష్ణ
సారవిద్యుత్తు లాకసంబునఁ బర్వ
మఱి పైకిఁ జిమ్మినమల్లెలవెంటఁ
దరలుతేఁటులఁబోని దశపురసతుల
నేత్రోత్సవములకు నీశరీరంబుఁ
బాత్రంబుచేయుచుఁ బయనమై పొమ్ము.

అనఘ! బ్రహ్మావర్త మనుజనపదముఁ
జనుదారి నెమ్మనిచాయతోఁ జొచ్చి
సేవింపుమా కురుక్షేత్ర మిప్పటికి
భూవరసంగరాభోగసూచకము
నీరజంబుల నీవు నిర్భరాసార
ధారలఁ జెల్లాచెదరు చేసినట్లు

గాండీవి వైరిభూకాంతులతలలఁ
జెండాడె నిచ్చోట శితసాయకముల.

అల రేవతీలోచనాంకితమైన
హాల నభిమతరసనైన వర్జించి
దురమును మాని బంధుప్రీతి సీర
ధరుఁ డేజలంబులఁ ద్రావెఁ దాఁ దొల్లి
ఆసరస్వత్యాపగాంబువు లాని
భాసురసౌఖ్యంబుఁ బడసె దోసౌమ్య !
అంతర్విశుద్ధుండ వగుదువు నీవు
చింత యేటికి రంగుచే నల్లనైన.

అటనుండి ఖనకల మంటి శైలేంద్ర
తటినుండి ప్రవహించుదాని జాహ్నవిని
సగరాత్మసంభవ స్వర్గసోపాన
మగుదాని సేవింపుమా యామె యనఁగఁ
బార్వతీదేవిభ్రూభంగబంధనము
నుర్వునవ్వల నవ్వునో యన్నమాడ్కి
బాలేందులగ్నోర్మిపాశియై యెపుడు
ఫాలలోచను కేశపాశంబు లాగు.

వినువీథి సురకరివిధముగా నీవు
వెనుకభాగంబుచే వ్రేలాడుకొనుచు
అమలినస్ఫటికోపలాచ్ఛమౌ తజ్జ
లములఁ నడ్డముగఁ గొల్లగఁ గ్రోలునపుడు

నీనీడ శైవలినీప్రవాహమునఁ
గానంగఁబడుటచే గంగామతల్లి
రమణీయ యగుచు నేర్పడు నస్థలమున
యమునాస్రవంతితోఁ యముఁ గూడె ననఁగ
సురభితశిలము కస్తూరీమృగోత్థ
వరనాభిగంధసువాసనావళుల,

పరిభవంబు పొరిగుక్తపావనాపగకు
నభితస్స్రితంబు నీహారవారముల
ఆగిరీంద్రముఁ జేరి యం దొక్క శిఖర
భాగ మీ వాక్రమింపఁగ శ్రమంబొటు,
త్ర్యంబకవృషసముత్థాతపంకోప
మం బైన డం బభ్రమా! దాల్పఁగలవు.

మఱి యాధరేంద్రంబు మారుతోద్ధూత
సరళసంఘట్టనజనితదావాగ్ని
వరచమరీవాలవారభారముల
సురసుర నంటుచు సుక్కింపఁజేయ
నీరదంబా! దాని నిర్మూలముగను
వారిధారాపరంపరలఁ జల్లార్చు
ఆపన్నజనములయార్తి సతంబుఁ
బాపనేగాదె సంపద లుత్తములకు.

కరి యనుభ్రాంతి నిన్ను గని నీదుపైకి
సరభసవృత్తిమై శరభంబు లెగుర,

చంగునఁ దత్ప్రదేశము దాఁటి స్వాంగ
భంగంబు వానికిఁ బాటిల్లఁజేసి
పడి క్రింద వేదనఁబడువానిపైన
వడగండ్లవాన నవ్వారిగాఁ గురియు
పరికింప నిష్ఫలప్రారంభు లేరు
పరిభవంబుల కెల్లఁ బాత్రముల్ కారు ?

రాతిపై నాశైలరాజమం దొకట
శీతాంశుధరుపాదచిహ్నంబు వెలిసె
సిద్ధిఁగాంచినమహాసిద్ధులు దాని
శ్రద్ధమై నిత్య మర్చన సల్పుచుండ్రు
ఆపాదవిన్యాస మరసినయంతఁ
బాపంబు లెటో పటాపంచలైపోవ
దేహాంతమందు సుస్థిరగణపదవి
నాహా ! వసించెద రాస్తికజనులు
డారియే గాన సద్భక్తి నీ వటకుఁ
జేరి చేయుము ప్రదక్షిణనమస్కృతులు.

మారుతంబులఁ బూర్యమాణమై సారె
సారెకుఁ గీచకచయము ధ్వనింప,
కలసి తా మొక్కటిగాఁ గిన్నరాంగ
నలు, పురజయము గానముచేయుచుండ
మురజంబువలె నీయమోఘనిర్హ్రాద
భరము కందరములఁ బ్రతిశబ్దమీన

అటను సంగీతార్థ మగు సమగ్రంబు
నటరాజశేఖరునకు నీకతమున.
ఉపతటినాగిరి నొప్పుచిత్రముల
నపరిమితంబుల నరయుచా మీఁద,
క్రౌంచరంధ్రంబు భార్గవరామకీర్త్యు
దంచంబు, మానసద్వార మంచలకు,
కనుగొని యడ్డంబుగా దాన నీవు
చనువేళ బలిని రసాతలంబునకు
నడఁగఁద్రొక్కఁగఁ బెంచునయ్యంబుజాక్షు
నడుగునా శ్యామత నగుపింతు వీవు.

అటు కొంత యేగి దశాననుబాహు
పటలోచ్ఛ్వసత్సంధిబంధంబు లొప్పి
అల దివిజస్త్రీల కద్దంబుమాడ్కి
నలరుకైలాసాద్రి కతిథివి కమ్ము
కుముదశుభ్రంబులై కొమరారు శృంగ
సముదయంబుల నాకసముఁగప్పి యొకట
గుట్టగా నిత్యంబుఁ గూర్చినహరుని
యట్టహాసంబునా నాయద్రి తనరు.

అటు స్నిగ్ధభిన్నాంజనాభుండ వీవు
తటగతుం డగుడు సద్యఃకృత్తదంతి
దంతవిచ్ఛేదాతిధవళ మత్యంత
కాంతియుతంబౌచుఁ గైలాసశిఖరి

నీలాంబరపునిగన్నిగలు మైనెగడు
తాలాంకధరుపోల్కిఁ దాల్చునం చెంతు.

అహికంకణము వీడి యాయాటకొండఁ
దుహినాంశుధరుఁడు చేఁదోడుగా నుండ,
పాదచారిణిగనే పర్వతపుత్రి
వేదనపడుచుఁ దా విహరించెనేని
అంగంబు గడ్డగా నప్పుడే భంగ
భంగంబులుగ మెట్లుపగిదిఁ గావించి
మణితటారోహణమార్గంబునందు
నణుమధ్య కీవు సహాయమ్ము కమ్ము.

కంకణకోటిసంఘట్టనోద్దీర్ణ
కంకణజాలు నిర్ఘర్మసంలబ్ధ
ధారాగృహంబుగా దైవతాంగనలు
మారిచి యుం దెంతకును వీడకున్న,
కర్ణకఠోరభీకరగర్జితములఁ
బూర్ణేందువదన లాపూఁబోఁడు లాట
సందడిలో నున్నసమయాన భయముఁ
జెందునట్లుగఁ జేసి శీఘ్రంబ పొమ్ము.

అనుచు జాంబూనదాంబుజోద్భావి
మానసకాసారమహనీయజలము
సలుపుచు ముఖపటసంప్రీతి నభ్రి
తలచరదైరావతమునకు క్షణము

చలియింపఁజేయుచుఁ జల్లతెమ్మెరల 565
లలితకల్పద్రుపల్లవదుకూలముల
మనసునకర్థి నచ్చువమాడ్కి నోజలద
అనుభవింపుమ యమ్మహామహీధరము.

అందుఁ బ్రియోత్సంగమందుఁబూఁబోఁడి
చందానఁ దదచలోత్సంగంబునందు 570
లలితగంగాదుకూలముఁ బాయుదాని
నలకఁగా గుర్తింపుమా కామచారి!
జలదాగమమున నుచ్చవిమాన యద్రి
జలకణావర్ష్యభ్రజాలంబుఁదాల్చి
ముత్తెసరులతోడి ముంగురుల్ క్రాలు
బిత్తరివలెఁ గడుఁబ్రియముఁ గావించు. 576

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీపళ్ళె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యప్రణీతంబగు
ద్విపద మేఘదూతంబునఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

ద్విపద

మేఘదూతము

—:0:—

ద్వితీయాశ్వాసము

—:0:—

అలకాపురిఁ బోలు పారుసౌధములు
జలద! తత్తద్విశేషముల నిఁ బోలు
మెఱపుఁదీఁగెలతోడ మెఱసెద వీవు
మెఱుఁగుఁబోఁడులతోడ మెఱసెదు నవ్వి
దివిజేంద్రధనువుతో దీపింతు వీవు
వివిధచిత్రములతో విలసిల్లు నవ్వి
శ్రావ్యగంభీరఘోషల నొప్పు దీవు
శ్రావ్యమృదంగఘోషల నొప్పు నవ్వి
వారిగర్భుండవై వరలెద వీవు
చారుమణిస్థలాస్ఫారంబు లవ్వి
అంబరంబును గప్పి యలరుదు వీవు
అంబరపరిచుంబదగ్రంబు లవ్వి.

కరములందు విలాసకమలరాజములు
కురుల లేమొల్లలఁ గూర్చినసరులు
ముద్దులొల్కెడునిండుమోములయందు
లొద్దుగుఁబువ్వులలోనిపుప్పొడులు
గోరంటపూవులు క్రొమ్ముడులందుఁ

జాసుశిరీషముల్ శ్రవణంబులందు,
పాపటలందు సిప్రాపు సూచించు
నీపంబులందు మానినులు దాల్చెదరు.
అందు వృక్షములు నిత్యప్రసూనములు
తుందిలేందిందిరస్తూయమానములు
కొలఁకులు నిత్యసంకులపంకజములు
కలహంసికామాలికావేష్టితములు
భవనబర్హులు నిత్యభాస్వత్కలాప
నివహముల్, రవసమున్నితకంఠములు
సంజప్రొద్దులు నిత్యచంద్రికాపుంజ
మంజులంబులు తమోమదభంజనములు.
ఎన్నఁడు నెఱుఁగ రయ్యెడ నున్నవారు
కన్నీరు ముదమునఁ గాక వేఁకటఁ
గానరు ప్రియురాండ్రగట్టికౌఁగిళ్ల
మానుతాపముకన్న మఱి తాప మొంపు
ఆరయ రలపొలయల్కచేఁగాక
వేఱుగా మఱి దేన విప్రయోగంబు
నెఱుఁగరు, సుఖముల కిక్కయై పరఁగు
నెఱజవ్వనంబుకంటెను బ్రాయ మొంపు.
భాసురైందవశిలాబద్ధంబు లగుచు
భాసిల్లుహర్మ్యాగ్రభాగమ్ములందు
రేల నిత్యముఁ బ్రసరించి తారకలు
పూలు చల్లినయట్టిపోలపునఁ బొలుచు

అందుత్తమోత్తమలై పేరుగన్న
సుందరీమణులతో సుఖములఁ దేల
నిదుగంభీరధ్వనిఁ బురుడించు
వాదిత్రములు వినవచ్చుడు వారు
రతిఫల మనుమద్యరాజంబుఁ గల్ప
క్షితిరుహజాతంబు సేవింతు రచట.

అమరులచేసైత మర్థింపఁబడిన
కొమరుఁబ్రాయంపు జక్కులకన్నెగములు
మందాకినీమందమందానిలములు
జెందంబులకు నూఱడింపు ఘటింప ;
తీరమందారధాత్రీరుహవార
వారితరవికరవ్రాతలై యచట
గూఢంబు గావించి కొండొక్కమానిని
గూఢమణిక్రీడఁ గూడి యాడెదరు.

తనకుఁ దానై జాఱి తలఁగెడునీవిఁ
గనుఁగొని ప్రియులతోఁ గలయంగ నదియె
సమయం బటంచుఁ జంచలకరాబ్జముల
రమణులు కూర్మిఁ జీరలు చీరుచుండ
సిగ్గుచే నేమియుఁ జేయంగలేక
దగ్గఱ నున్నయుత్తమచూర్ణములను,
తళతళ వెల్గురత్నప్రదీపముల
జళికించియును వ్యర్థచర్య లయ్యెదరు

ఇటువంటి చిత్రంబు లెన్నియో నీకు
నటఁ జూడనగు నయనానంద మెసఁగ.

తంతువిలంబివైతానికచంద్ర
కాంతమణుల్ శశికరములఁ గరఁగి
బొటబొటమని నీటిబొట్టులఁ గురిసి
చటుకున సురతసంజనితార్తి మాన్పు
నగరేలఁ బ్రియభుజోచ్ఛ్వసితాశ్లేష
లగుకామినులమేల్మియంగంబులందు.

ప్రేరకుఁడైనసమీరకువలనఁ
జేరి విమానాగ్రసీమల నందు
స్వేదాంబుకణములఁ జిత్తరువులను
చాయనిదోషంబుఁ బాటిల్లఁ జేసి
శంకచేఁ బోలె జర్జరితంబు లగుచు
జంకుచుఁ గొంకుచు జాలమార్గముల
మాఱురూపముల ధూమంబులపేరఁ
బాఱుచు నుండు నీవంటిమేఘములు.

తఱుఁగనినిధులు సద్మంబుల వెలయ
మెఱుఁగుటచ్చరలు సమీపమం దలర,
పయి స్థాయిలో ధనపతిసద్యశంబు
నయమొప్పఁ బాడుకిన్నరకోటితోడ,
చిత్రరథమునాఁ బ్రసిద్ధమై యధిక
చిత్రంబులకు జన్మసీమమై యొప్పు

పూవులతోఁట నేపార్చఁ గాముకులు
భావింపరానివైభవముల నుండ్రు.

అడుగులతొట్రుచే నలకల జాఱి
పడినమందారపుష్పంబులచేత,
గండభాగచ్యుతిఁ గన్నకపోల
మండనావళు లైనమకరులచేత,
శ్రవణయుగ్మమునుండి జాఱుటం జేసి
భువిఁ బొల్చుపొండమ్మిపూవులచేత,
బరువైనగబ్బిగుబ్బలతాఁకుబడులఁ
తెరిఁగినముత్యాలపేరులచేత
విభులను గవిసెడువేడుక రేల
నభిసారికాంగన లరిగినత్రోవ
తెల్లంబుగాఁ దెలతెల్లవాఱగ నె
య్యెల్లజనంబుల కెఱుఁగనౌ నచట.

ధనపతి సఖుఁడౌటఁ దాఁ ద్రినేత్రుండు
అనయ మందు వసించు నని మన్మథుండు
జంకుచే షట్పదజ్యం బైనధనువుఁ
గొంకును దఱుచుఁ జేకొనుటకుఁగూడ
ఐనను గామిలత్స్త్ర్యామోఘములు న
హీనభ్రూభంగప్రహితలోచనములు
చతురకాంతావిలాసవిశేషతతులు
సతతంబు తత్కార్యసంసిద్ధిఁ గూర్చు

చిత్రిచిత్రంబులౌ జిలుఁగుచీరెలును
నేత్రవిలాసముల్ నేర్పుమద్యములు
వివిధపల్లవములు వివిధపుష్పములు
వివిధభూషణములు వింతవస్తువులు
చరణరాజీవరంజనమంజులోప
కరణంబులౌ యలక్తకరసంబులును
తలఁచినంతనె యిచ్చుఁ దత్కల్పకంబె
వెలఁదుల కటఁ జతుర్విధభూషణములు.

ధనపతిమందిరోత్తరభాగమందు
ననతిదూరముననే యలరు మద్గృహము
సురపతిధనువునా సుందరం బగుచు
వరతోరణము గానవచ్చు దవ్వనె
చేతి కందెడుపూలచెండ్లచే వంగి
నాతన్వి పుత్త్రిమన్ననఁ బెంపఁ బెరిఁగి
దీపించు నీకు గుర్తింప నద్దాని
దాపున బాలమందారవృక్షంబు.

మసృణవైడూర్యసమంచితనాళ
విసృమరహేమాబ్జవికసితంబగుచు
వాపి యొక్కటి యందు వరలు మారకత
సోపానపంక్తులఁ జూడనై యొప్పి
అందు వసించురాయంచలు నిన్ను
ముందు వీక్షించియు మోసాలనున్న

మానసంబున కేఁగి మనవచ్చు నంచు
మానసంబుననేని మఱి యెంచ వెపుడు.

రుచిరేంద్రనీలోరురోచిరంఛోళి
విచికిలశిఖరమై వింతఁగొల్పుచును
గనకరంభావనాక్రాంతమై జలద!
తనరుఁ గ్రీడాపర్వతంబు తత్తటిని
మిత్రమా! నాదుభామిని కది ప్రేమ
పాత్రమాటఁ "బదేపదే" చెప్పనేల
నినుఁ దటిత్సందర్శనీయుఁ జూచుడును
మనసున కది మఱిమఱి జ్ఞప్తివచ్చు.

జలద! యాకృత్రిమశైలంబునందు
విలసిల్లు నొకమాధవీమండపంబు
దానిచెంగటఁ జలద్దళ మశోకంబు
మానైనపొగడయు మఱి కానిపించు,
ఆరెండు నెపుడు దోహదకైతవమునఁ
గోరెడు ననుఁబోలెఁ గోమలికూర్మి
నొకటి తద్వామపాదోరుతాడనము
నొకటి తన్ముఖమదిరోపాసనంబు.

రవ్వలపీఁటతో రాజిల్లుపైఁడి
మువ్వంపుగడ వానిమధ్యఁ జెన్నారు
పచ్చివెదుళ్ళంతోఁ బల్లటీలాడు
పచ్చరాయరుఁగు కన్పడు దానిక్రింద
ఘులుఘుల్లుమని పైఁడిగాజులు మ్రోఁగ

లలిఁ దాళములను మలలన యాడింప
ముదమొందు సౌమిత్రిముఖ్యు మా నెమిలి
నిదురించు రజనుల నిత్య మూగడను.
గుఱుతు వేఱొక్క టిఁగూడఁ జెప్పెదను
మఱి దాని మదిలోన మఱవకు మయ్య
కలవు వాకిట నిరుగడలఁ గుడ్యముల
సలలితంబుగ వ్రాసి శంఖపద్మములు
నాయెడఁబాసిననాఁటనుండియును
నేయుత్సవములేక యెసఁగుటకతనఁ
దేజంబుచెడి యిల్లు దీపింపకుండు,
రాజిల్లునే తమ్మి రవి నెడఁబాసి?
కలభరూపంబును గమన వేగంబు
గలుగుటకై పూని కమనీయసాను
మండితం బధికరమ్యము నైనయాట
కొండపైఁ గూర్చుండి కొండొకసేపు
ఖద్యోతపటలీప్రకాశనిభంబు
విద్యుదాలోకంబు విను మాతిపురిని.
చూడఁగాఁగల వొక్కసుందరి నందు
లేడిచూపులను గెల్చెడుచూపుదాని
సన్నని నెమ్మేనిసౌరులదాని
మన్ననఁ గన్నచామనచాయదాని,
పరిపక్వదాడిమీఫలబీజములకు
సరి మానికములపల్వ లొప్పుదాని

దోరగాఁ బండినదొండపండులకు
వారగా నగరానివాతెఱదాని
నడుమునఁ బేదతనం బొప్పుదాని
నడిజవ్వనముదాని నతనాభిదాని
ఘనజఘనత మందగమనంబుదాని
స్తనగౌరవమున సుంతగ వంగుదాని
స్రష్ట నిర్మించినసౌందర్యవతుల
సృష్టిలోపలఁ దొలిసృష్టియౌదాని.

అదియె నాసర్వస్వ మదియె నాహృదయ
మదియె నారెండవయాత్మ వేయేల?
చక్రవాకియుఁబోలె సహచరు నన్ను
వక్రదైవమ్ము పాపఁగఁ గుందు నామె
శిశిరనిర్మథితయై చెడి యొంటిరూపు
క్రశిమ వహించినకమలినిం బోలె
ఈదివసముల నాయింతి వియోగ
వేదనచే మాఱి వేఱుగానున్న
నంతమాత్రమున నీ వాతన్వి నన్య
కాంతగా మది సుముఖా! యెంతువేమొ.

ఎడతెగ కెల్లప్పు డేడ్చుటం జేసి
కడు నుబ్బగాంచినకన్నులతోడ
వేఁడినిట్టూర్పులు విరివిగా నుంట
వాఁడి వన్నెతఱుంగువాతెఱతోడ
ముసురుచు వ్రేలాడుముంగురు లొప్పి

యసకలవ్యక్తియగా యామెమోమునకు
నీనిరోధంబుచే నిష్ప్రభుండైన
యానళినారిదైన్యంబు నూహింతు.
జలద ! నీదృష్టిగోచర మగు నామె
కులదేవతార్చనాకుల యౌచుఁగాని
తలఁపులో నున్ననాతనువును జిత్రి
ఫలకమ్మునందున వ్రాయుచుఁగాని
ప్రియముతో నిన్నంతో పెంచిననీదు
దయితు నెన్నఁడుగాని తలఁతువా యంచు
మంజుభాషణముల మది నలరించు
పంజరశారికఁ బలుకుచుఁగాని.
మలినవస్త్రోత్సంగమండలమందు
విలసితం బగునొక్కవీణియ నుంచి
నాదునామాంకంబునఁ బొల్చుగేయ
మే దేనిఁ బాడఁగా నెంచి బిగ్గఱగఁ
దడియుఁ గన్నీటిచేఁ దంత్రులు వానిఁ
తుడిచి "పదేపదే" దొరలునాస్మృతిని
వాటిల్లుమూర్ఛఁ బూర్వపుమూర్ఛనలను
మాటికిమాటికి మఱచుచుఁగాని.
ఎడఁబాయు టాదిగా నేఁడాదివఱకుఁ
గడచిననెలలు పోఁగాఁ దక్కునెలల
లెక్కించుచునో, దేహళీపుష్పములను
'ఒక్కటి రెం' డంచు నుర్విపై నుంచి

మనసునందున మత్సమాగమసుఖము
ననుభవించుచునో, నీ కగుపించు నామె;
ఇవియెగా పతులతో నెడఁబాసినపుడు
పువుఁబోఁడులకుఁ బ్రొద్దుఁబుచ్చుమార్గములు!
తగువినోదము లేవొ తనరుటం జేసి
పగ లెడఁబా టంత బాధింపకున్నఁ
గాలయాపనకు మార్గము లేకయుంట
రేల శోకం బడరించునం చెంతు,
ఆతరుణమున నీ వట కేగి సద్మ
వాతాయనంబున వరలి యున్నదరి
స్థండిలశయన నాసతికి నానుడులఁ
గొండొక సౌఖ్యంబుఁ గూర్చు మోసౌమ్య!
తొలిదెస మొదలునందునఁ గళామాత్ర
విలసితం బగునిశావిభుమూర్తి యనఁగ
సగమయి యాధివశత నొకవైపుఁ
జిగురాకుఁబాన్పునఁ జేర్చినదాని
తొల్లిక్షణముగ నాతో నిష్టరతుల
నుల్లాసముగఁ బుచ్చియున్నరాతిరి నె
నేఁడు వియోగాతినిష్ఠుర దీర్ఘ
వేఁడినిట్టూర్పుల వెడలించుదానిఁ
గనుఁగొని నాదువాక్యంబు లోసౌమ్య!
వినిపింపు వీనులవిందు చేకూర.
జాలమార్గప్రవిష్టంబులు నమృత

జాలశీతలములౌ చంద్రాంశువులకు,
కాంతివిశ్వాసంబుతో నెదు రేగి
వెంటనే యోర్వమి విముఖయై మరలి
వెతచేత నయనారవిందంబు సలిల
యుతపక్ష్మములను గొండొక కప్పుదాని,
అంబుజాపరణాభ్యమౌ దివసమున
నంబుజనింబలె నలరారుదానిఁ
గనుఁగొని నాదువాక్యంబు లో సౌమ్య!
వినిపింపు వీనులవిందు చేకూర.

ఒక్కస్నానంబెయై యొప్పుట బిరుసు
లెక్కి చెక్కులమీఁద నెగురుముంగురుల
వాతెఱచిగురాకు వాడ్పునిట్టూర్పు
చేత మాటికి నెగఁజిమ్ముదాని,
కలలోననైన నాకలయిక కొంత
కలుగునా యని నిద్రఁ గాంక్షించుదాని
నయనబాష్పముల నానలుసంతయాశ
కయిన మార్గము లేక యల్లాడుదానిఁ
గనుఁగొని నాదువాక్యంబు లో సౌమ్య!
వినిపింపు వీనులవిందు చేకూర.

విరహాదిదినమున విరిదండఁ దీసి
తరుణిచే జడగ బద్ధంబైనయదియు,
శాపాంతమున నార్తి జాఱ నాచేత
నే, పునరుద్వేష్టనీయమౌ నదియు,

చిరకాలసంస్కారసిద్ధి లేకునికిఁ
బరుషంబు విషమమై పరఁగెడునదియు,
తాఁకఁ గుదుళ్ల వేదనఁ గూర్చునట్టి
యేకవేణిఁ గపోల మెడలించుదాని;
కనుఁగొని నాదువాక్యంబు లో సౌమ్య !
వినిపింపు వీనులవిందు చేకూర.

అతిభారమునఁ గొన్ని యరుచిచేఁ గొన్ని
చ్యుతమౌటఁ గొన్ని సొమ్ములు మాని
తడవకుఁదడవకుఁ దల్పంబుపైనఁ
బడుమృదుగాత్రి మేపగిదివో నిల్పి
జలద ! నీచేఁగూడ జలమయాశ్రువుల
వలవలరాల్పు నవ్వామాక్షి నిజము
అరయఁగా నార్ద్రాంతరాత్ము లౌవారు
కరుణాంతరంగులు కారొకో తలఁచు.

ఎఱుఁగుదు జలద ! నాయెడ నీదుచెలికిఁ
దఱుఁగనియనురక్తి తనరుట దాన
నిటువంటిదిగఁ దొలియెడఁబాటునందుఁ
గుటిలకుంతల ననుకొందును గాని
యందగాఁడ నటన్నయభిమాన మింత
తొందరించె నటంచుఁ దోఁచునో నీకుఁ
దమ్ముఁడా! నాయన్నదానిలో నిజము
నెమ్మదిపై నింక నీవెఱుంగుదువుః
మూఁగుచుండుటఁజేసి ముంగురు లెపుడు

క్రేఁగంటిచూపులు కెరలనియదియు,
కాటుక యెన్నాళ్లుగనొ మానుకతన
నీటును మేల్ నిగన్నిగ లేనియదియు
విరహాఢి మధుసేవ వీడుటఁజేసి
మఱి భ్రూవిలాసముల్ మఱచినయదియు,
ఉపకృతి సల్ప నీ వుపకంఠ మేగ
నుపరిభాగస్పంద మొప్పారునదియు
నగునంచు నూహింతు నంబుదా! నాదు
వగలాఁడి నిడువాలువామలోచనము.

అలఘుమత్పాశిరుహాక్షతంబులకుఁ
బలుదినంబులనుండి పాత్రంబు కామి,
చిరపరిచితమయి చెలఁగుముత్యాల
సరమును దైవవశంబుచే వీడి
సురతాంతమందు మెచ్చులకు నాచేతఁ
జరణసంవాహనసత్కార మంది
సరసరంభాస్తంభసదృశమై యొప్పు
తరుణివామోరువు తారళ్య మందు.

జలద! నీ వట కేగుసరికి మత్కాంత
కలఁతచేఁ గూరుకే కిన; దొక్కవేళ
నిద్దురలో నున్న నీవు జా గనక
సద్దుసేయక యొక్కజా మోర్వవలయు;
ఎట్టులో చిరకాల మేఁగఁగా నిపుడు
కట్ట! కలం గాంచఁగల్గితి నంచు

నన్ను గాఢాలింగనముల బంధించు
విన్న నీశబ్దంబు విఘ్న మా నేమొ.
ఆతనుమధ్యఁ ద్వదాయాతశీత
వాతపోతముల నావల మేలుకొలిపి
మాలతీజాలకమహితలావణ్య
శ్రీలతోఁబాటు నుజ్జీవితఁ జేసి
ఎవఁ డితఁడని త్వత్సహితగవాక్షంబు
నవహితయై చూచు నకలంకచరిత
మిఱుమిట్లుగొలుపక మెఱపులచేత
నుఱుముమాటల నిట్లు లువిదతో ననుము.
ఓసుమంగలి! నీప్రియున కిష్టసఖుఁడ
వాసిమై న న్నంబువాహుం డటంద్రు
తెలియుమా భర్తృసందేశ మిత్తెఱిని
నలినాక్షి! కొనివచ్చినాఁడ నీ కనుచు,
ప్రాణమెత్తుగ మదిఁ బాయనిప్రియుల
వేణిమోక్షముల కువ్విళ్ళూరుకొనుచు
దారిలో వెతల నెంతయుఁ గుందుబాట
సారులమంద్రసుశ్రావ్యఘోషముల,
పొరుగూరులను వీడి పొం డిండ్ల కనుచుఁ
దరుణిరో! మఱియుఁ దొందరపెట్టువాఁడ.
అనిపల్క మత్ప్రియ యంజనాపుత్త్రు
జనకజపోలె నుచ్ఛ్వసితచిత్తమునఁ
గనుఁగొని సత్క్రియాకాండంబుఁ దీర్చి

విను శ్రద్ధ నావలివృత్తాంత మెల్ల,
అంగనలకుఁ బ్రియోదంతమ్ము కాంత
సంగమమ్మునకు నీమనన్యూన మండ్రు.
ఓరమ్యశీల! పరోపకారైక
పారీణజీవనా! ప్రార్థింతుఁ బద్మ
నేత్రితో నిట్లను నీచెలికాఁడు
చిత్రకూటాగ్రిసుసీమ నున్నాఁడు
నీవియోగంబుచే నెగులుచున్నాఁడు
జీవ మెట్లో దాలిచియె యున్నవాఁడు
ఊబుకుపె న్వెత నెట్లు లుంటివో యనుచు
అబల! నీసేమంబు నడుగుచున్నాఁడు
భామినీ! సులభవిపత్తుల మొదల
సేమమే గద పృచ్ఛసేయంగవలయు?
దూరవర్తియుఁ దనగు[illegible]వహాతక
వారితగతియునై వనిత! నీప్రియుఁడు
అతికృశీభూతంబు నతిగాఢతప్త
మతిసముత్కంఠంబు నశ్రుద్రితంబు
సవిశేషదీర్ఘనిశ్వాసభరంబు
నవుతనమేనితో నట్టినీమేను
సంకల్పశతసహస్రములతో నెపుడుఁ
బంకజముఖి! పరిష్వంగ మొనర్చు.
చెలులముందట నీదుచెక్కులనంట
వలనుగాక రహస్యవైఖరి నెవఁడు

అందఱు వినఁదగునదియ, కర్ణంబు
నందుఁ జెప్పఁగ లోలుఁడయ్యె, నాతండు
గఞ్యైన నినుఁ బాయఁగాలేనివాఁడు
కడుదూరదేశానఁ గడగండ్లఁ బడుచు
వెడవెడమాటల విరచించి యెవియొ
పడఁతి! నాముఖముగాఁ బల్కుచున్నాఁడు.
నీదేహరుచి ఫలిసిలతలందు
నీదుచూపులు హరిణీజాలమందు
నీరమణీయాస్యనిర్మలకాంతి
శారదపూర్ణిమాశశిబింబమందు
ఆశాసనీయమై యలరునీకేశ
పాశంబు నా బర్హిబర్హభారముల,
తావకీనభ్రూలతావిభ్రమములు
శైవలిన్యలోర్మిసముదయమందు,
ఊహింతునేకాని యోచండి! నీకు
నాహా! యెటఁగ సామ్య మలర దించుకయు.
అణుమధ్య! ధాతురాగాదుల నిన్నుఁ
బ్రణయకోపినిఁగ రాపలకపై వ్రాసి
అతివరో! నన్ను నీయంఘ్రిసరోజ
పతితునిగా లిఖింపఁగ నెంచునంత
మాటిమాటికిఁ బొంగి మఱి వచ్చుకంటి
నీటిచే దృష్టి కన్పింప దించుకయుఁ,
క్రూరదైవం బిందుఁ గూడ నేమందు
నోరువఁడాయె నయ్యో! మనపొందు.

కల నెప్పుడో యతికష్టంబుమీఁదఁ
గలసిననినుఁ బిగికౌఁగిటఁ జేర్చ
నిదురలోననె యట నీ వుండినట్లు
ముదిత ! నీపై భుజమ్ములఁ జాఁచుచున్న
వనదేవతలు చూచి వనటఁ జివుళ్ళఁ
గనునీరు ముత్యాలకరణి రాల్చుదురు.

సల్లలితశ్రీలఁ జనుదేవదారు
పల్లవపుటములపై దాడి వెడలి
ఆక్షీరములచేత నతిఘుమాయించి
దక్షిణదిక్కుగాఁ దరలినమంచుఁ
గొండతెమ్మెరలు నిన్ గుణవతి ! యంటి
యుండనోపు నటన్న యూహచే నిందు
నీగుణాం బ్రేమైన నెగడునో యంచుఁ
కౌఁగిలించెద వానిఁ గమలాయతాక్షి !

నీటిధారలను నానినభూమితోడి
పాటు వాసించుతావకముఖంబునకుఁ
గాలదూరున్ గృశున్ జాలియే లేక
బాల ! యేఁచఁగసాఁగెఁ బంచబాణుండు;

అంబరచుంబదభ్రాదభ్రవృష్టి
జంబాలజటిలమై జగ మొప్పు వేళ
రవికిరణములె పాఱనిజడినాళ్ళు
పువ్వుఁబోఁడి ! యెటు వెళ్ళిపోవునో రేపు.

అతియామయా యాత్రియామ యేరీతి
గతయామమ్మై క్షణకాలమ్మై పోవు?
అవు నక్లె యెల్లు సర్వావస్థలందుఁ
బవంబును మందాతపమ్ముగా ననుచు
నేవేళఁ దీరనియిట్టికోరికల
నీవియోగార్తిచే నెగులు నామనము.
కలిక! నేశాపాంతకాలచర్యలను
దలపోసికొని జీవితము నిల్పుకొందు
నిలుపుకొ మ్మట్టులే నీవుఁ గల్యాణి!
కలఁతఁజెందకుము నాకష్ట మాలించి
యెల్లకాలము సౌఖ్య మెవ్వాఁడు చెందు
నెల్లకాలము దుఃఖ మెవ్వాఁడు పొందు
సక్రమాత్యుచ్చనీచైర్గతి గల్గి
చక్రరేఖనాఁ జను భాగ్యరేఖ.
శాపాంత మగు నాకు జలజాయతాక్షి!
పాఁపసెజ్జను శార్ఙ్గపాణి లేచుడును
కోమలీ! కనుమూసికొని కష్టమనక
యీమాసములు నాల్గు నెటొ వెళ్లఁబుచ్చు,
అటుమీఁదటను మన మనుభవించెదము
కుటిలకుంతల! నేఁటికోరిక లెల్ల
సారభాసురచంద్రచంద్రికాపూర
చారుతరంబులౌ శారదనిశల.
తిరిగియు నను సుదతీ! తొల్లి శయ్యఁ
గరముల నామెడఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి

నిదురించి పెద్దగ నీ వేడ్చుకొంచుఁ
ఒదఁపడి మేల్కొన, 'భామ ! శోకింతు
విదియేమి' యనిపల్క నెన్నియోమార్లు
సదరహాసంబుగాఁ జాన ! నీ వనవె
'కాంత ! యెంతటిమోసగాఁడ వీ వన్య
కాంతతో నున్నట్లు కలఁగంటి' నంచు.

జలజాక్షి ! యీయభిజ్ఞానదానమునఁ
దలపోసి కుశలవర్తనునిగా నన్ను
గిట్టక మన కాత్మఁ గీడెంచువారు
పుట్టించునపవాదముల నమ్మఁబోకు
ఎడఁబాటునందు నో యింతి ! స్నేహములు
చెడు ననునుడి, విశ్వసింపఁగాఁ జాల
లేమ ! భోగం బసల్ లేమిచే నపుడు
మామూలుకన్నఁ బ్రేమలు పెచ్చుపెరుఁగు.

తొలియెడఁబాటు దుఃఖాతిరేక
కలిత నీసఖి నిట్లుగా నూఱడించి
వెనువెంటఁ ద్రినయనవృషసముత్ఖాత
ఘనచారుశృంగమా కైలాస మెడలి
ప్రియతమాప్రహితసాభిజ్ఞానకుశల
మయవచనముల నామదిఁ గొంకు మాన్పి
ప్రొద్దుటిమల్లెపూపోల్కి దుర్బలత
దద్దఱునాజీవితమ్ము రక్షింపు.

సత్యంబుగా మది సౌమ్య ! యీబంధు
కృత్యం బొనర్ప నంగీకరించితివె ?
బదులు చెప్పమి నన్యభావన లేదు
కుదురు నీగాంభీర్యగుణమున కద్ది
అద్దిరా ! యిచ్చెద వడిగినయాత
సద్దుసేయక నీరు చాతకంబులకుఁ
బ్రత్యుత్తరంబన్నఁ బ్రణయులపట్ల
సత్యోత్తముల కీప్సితాచరణంబె.

నాపైని నేస్తంబుననో మందయానఁ
బాప మీతం డెడఁబాసినాఁ డనియో,
కనికరంబుననో, యిక్కార్యంబు నీకు
ననుచితకృత్యమే యగుఁగాక తీర్చి
తరలు ప్రావృట్సంభృతశ్రీలు గ్రాలఁ
దరువాత నీయీప్సితస్థానములకు ;
గడ్డైన లేకుండుఁగాత నీకిట్టి
లెడఁబాటు నీమెర్పుటిల్లాలితోడ.

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీ పళ్ళె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యప్రణీతంబగు
ద్విపద మేఘదూతంబున
ద్వితీయాశ్వాసము.

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.